

Smaastykker.

Østerbygaard.

Den tidligere Hovedgaard Østerbygaard, som ligger i Vamdrup Sogns sydøstlige Del og ved Udkanten af en Rest af den store Farris Skov, har nok faaet sit Navn efter sin Beliggenhed ved Sognets østligste By Øster Vamdrup. Gaarden hørte til Ødis Sogn til hen ved Midten af det 18. Hundredaar og til Haderslev Amt til 1864.

Aaret for dens Tilblivelse kan maaske ikke fastslaas, da den ikke var en selvstændig Ejendom, men som Danske Atlas kalder den »et Jagthus og en Lystgaard« for Herskabet paa Trøjborg. Allerede 1569 ejedes den af Hertug Hans i Haderslev, der overdrog den til Peter Rantzau, som var Ejer af Vamdrupgaard og 1579 mageskiftede denne med Trøjborg. Østerbygaard fulgte ikke med i Handelen, men blev inddraget under Trøjborg med samt sit tilhørende Bøndergods, der bestod af 2 Gaarde i Bastrup og samtlige Ejendomme i Holt. Tilslutningen til Trøjborg varede til 1772, da Grevinde Hedevig von Buchwald, Enke efter Grev Christian Frederik Moltke til Trøjborg, der døde 25. April 1771, afstod Østerbygaard med ovennævnte Bøndergods til Inspektør paa Trøjborg, Kancelliraad Frederik Vilhelm Hansen, for 12,000 Rigsdaler.

De fleste af de tidligere Selvejere var blevet kon-

gelige Fæstere paa Grund af manglende Skattebetaling, og Fæstegaarden blev købt af Kancelliraad Hansen, der afhændede den 1785. Bøndergodset i Bastrup og Holt vedblev at høre under Østerbygaard til senere. Den ene Gaard i Bastrup var ret stor og kaldtes Kæmpesgaard; den blev udstykket efter 1800, og de nye Ejendomme, som endnu undertiden kaldes »Trøjborg Gods« har, lige som Ejendommen i Holt, maattet yde en Afgift til Ejerne af Østerbygaard indtil nu.

Kancelliraad Fr. Vilh. Hansen døde 1793, og Enken Helene Marie Petersen solgte Gaarden til General Ernst Fr. v. Düring, en Hannoveraner, der var kommen til Danmark og 1768 indtraadte i den danske Hær. Efter hans Død 1809 blev Gaarden overdraget til en Tysker ved Navn Trummer. I hans Tid skal der have været en Bøgeskov nordøstlig for Gaarden, og denne lod han rydde, hvorfor han idømtes en stor Bøde. Saaledes fortæller en gammel Overlevering, som

Østerbygaards Hovedbygning set fra Haven, opført 1813.

var i Folkemunde for omtr. 50 Aar siden. Den næste Ejer, som hed Wittrock, var ligeledes en Tysker, han solgte Gaarden til C. W. Wolfhagen, en Broder til den slesvigske Minister af samme Navn og en trofast dansk Mand; han afstod Ejendommen 1853 til Baron C. Fr. Düring—Rosenkrantz, død 1876, for 117,000 Rdl. 1855 købtes den af Kammerherre Carl Berling, d. 1872, for 140,000 Rdl.

Berlings Arvinger lod s. A. Gaarden bortsælge ved Auktion, og fra denne véd gamle Folk i Vamdrup at melde om en ret morsom Begivenhed. Der var strømmet en Del købelystne Folk til, blandt dem mange fine Herrer, som blev indbudt til god Frokost, før Auktionen begyndte. Blandt de ikke indbudte var en midaldrende Mand af jævnt Ydre. Han satte sig paa Gaardspladsen og spiste sin medbragte Mad. Han saa ikke ud til at kunne være Køber til den store Gaard, tilmed da Udbetalingen var ret betydelig. Da imidlertid Auktionen begyndte, blev det alligevel ham, der afgav det højeste Bud, som var 144,000 Rdl. Auktionsholderen saa lidt usikkert paa ham og spurgte, om han nu ogsaa var i Stand til at stille den fornødne Kaution for de mange Penge, der skulde udbetales. Det behøvede Manden, som hed Vilh. Madelung, imidlertid ikke, idet han tog Pengene frem og betalte med det samme. Madelung, som var en dygtig Landmand, overdrog Ejendommen 1901 til Sønnen Laurids Madelung, der som Landmand fulgte i Faderens Spor og var meget vellidt af Omegnens Folk. 1918 solgte han Gaarden til to Ejendomshandlere for 654,000 Kr., og s. A. købtes den af nuværende Folketingsmænd Jens og Valdemar Thomsen for 725,000 Kr. 1924 købtes den til Udstykning af Ribe Amts Udstykningsforening. Indtil da havde Østerbygaard et Areal af 358 ha, med 36,3 Td. Hartkorn og en Ejendomsskyld paa 383,000 Kr.

Hovedparcellen har nu 110 Td. Land (61,97 ha) med 71,800 Kr. Ejendomsskyld; af Jorden er 10 Td. altsaa (6 ha) Land Skov. Østerbygaards Skov, som omfatter 100 Td. Land, købtes af Skovrider Lorentzen for 40000 Kr.

Hovedparcellen ejedes af Ejner Schmidt Hansen af Ødis 1924—28, M. Nissen 1928—31, M. Pedersen 1931—34, Jørgen Have 1934—36 og siden da af Ejner Knudsen fra Tankedal i Hjarup. Hovedbygningen, som er bygget 1813 i 2 Etager, er af Grundmur.

At baade Østerbygaard og Vamdrupgaard i et længere Tidsrum ejedes af Tyskere, førte med sig, at adskillige Tyskere fik Tjeneste paa disse Ejendomme. Naar vi hører om Navne som Hintz, Creutz, Hoffmann, Radung, Hoffensetz, Lüneborg og Lütken, ved vi straks, at de ikke har hørt hjemme i Danmark til at begynde med. Af disse Familier er Lütken, som nu skriver sig Lytken, den eneste, der har Efterkomere i Vamdrup Sogn endnu.

Ved Østerbygaard var der 3 Virksomheder, som forsvandt efterhaanden, nemlig Brændevinsbrænding, Teglværksdrift og Krohold.

Hvorlænge Brændevinsbrændingen har bestaaet, ved jeg ikke; men ved Aar 1800 var der flere Brændemestre og Brænderiarbejdere, vi ved Navne paa, som Søren Jensen, Radung og Rasmussen, og nogle af dem havde Virksomheden i Forpagtning.

Den sidstopførte Brænderibygning, som nu danner Stuehuset i et Statshusmandsbrug, staar omtrent i sin gamle Skikkelse med den høje Stentrappe og de mange Kældere. Ved Opførelsen, som fandt Sted 1858—59, skete den sørgelige Hændelse, at en Hvælving styrtede ned og dræbte 3 Murere. Til Brændingen brugtes en Mængde Korn, og derfor havde General Dürring ladet opføre en Vindmølle paa Markens højeste Punkt 1801. Den lavede Brændevin solgtes i Ryerne

trindt om; ja undertiden kørte Vognene med den til fjernere Egne. Brændingen ophørte for ca. 70 Aar siden.

Teglværksdriften var ret betydelig. Teglværket laa nordlig for Gaarden lige ved Statshusmand Jens Laugesens Ejendom; det havde Rundovn og Æltemaskine. Hvert Foraar kom der Teglblændere fra Lippe Detmold og lavede Masser af Mursten og Drænrør. Der var oftest 6—7 Mand i Arbejde og de tjente godt. Driften blev nedlagt for omtr. 65 Aar siden.

Kroholdet, som var forbundet med Kolonialhandel, var en god Forretning og indehavedes af Mølleforpagteren. Forpagtningssummen var 120 Rdl., da Peter Vilh. Pultz overtog Forpagtningen 1839. Kornet til Gaarden og Brænderiet skulde males gratis, hvad der dog hørte op, medens Afgiften forhøjedes til 300 Rdl. Til Omegnens Folk maatte der kun males groft Korn, da der med Hensyn til Maling af Mel og Gryn var Mølletvang til Vester Vamdrup Vandmølle, noget, der dog ophævedes faa Aar efter.

Omkring ved 1870 hørte Kroholdet op, og den gamle Kro blev indrettet til Bolig for 2 Arbejderfamilier. Ved Udstykningen af Østerbygaard blev den nedbrudt, og paa Stedet ligger nu et veldrevet Statshusmandsbrug. Den gamle Mølle forsvandt ligeledes 1924. I den og i Gaardens store Lade var indmuret en stor Del Kampesten, der tidligere havde siddet i Vamdrup Kirkes gamle, omtr. 1790 nedfaldne Taarn. Da det nye Kirketaarn opførtes 1918, var Østerbygaards Ejer Valdemar Thomsen saa flink at give Kirken Stenene tilbage. I Gaardens Skov stod to meget store Træer, som Omegnens Folk kaldte Generalens Eg og Generalindens Bøg. Det mægtige Egetræ staa endnu, medens Bøgen maatte fældes for en Del Aar siden, da den var fuldstændig raadden.

J. H. Byriel.
